

KOEIEN IN DE WEI? HET WORDEN ER STEEDS MINDER

Kees de Bont en Walter van Everdingen

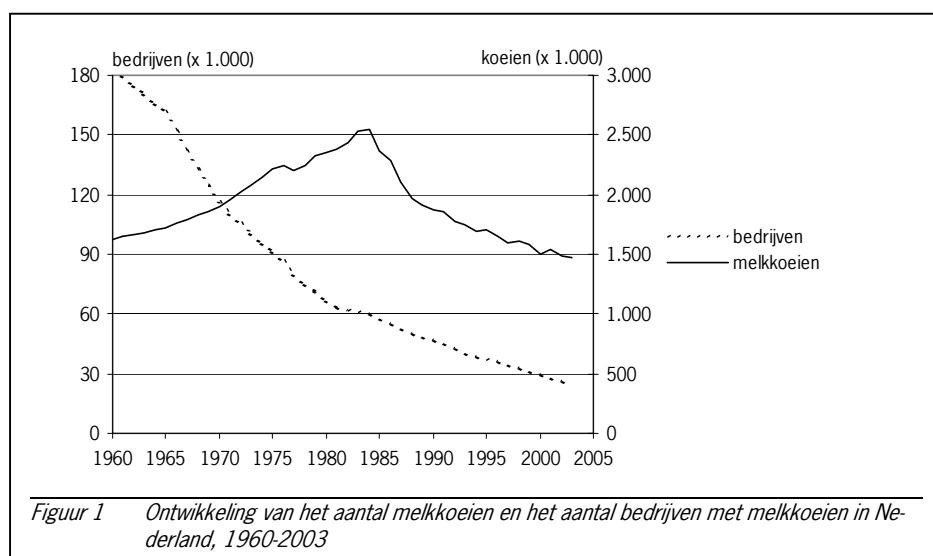
Er zijn steeds minder koeien in de weilanden te zien. Dat is een ontwikkeling die al lang gaande is en zeer verschillende oorzaken heeft.

Jaren zestig: veel kleine koppels

Zo'n veertig, vijftig jaar geleden zag je ze vrijwel overal, van het voorjaar tot in de herfst: kleine groepen melkkoeien in het weiland, gemiddeld zo'n tien stuks. Ze werden er, toen al vaak machinaal, ook gemolken, in de vroege ochtend en aan het eind van de middag. Op de toen nog gangbare traditionele grupstallen, waar de koeien in de winter stonden aangebonden, kwam het vee in het weideseizoen niet. De veehouder was dan verlost van het arbeidsintensieve voeren en uitmesten van zijn koeien. Wel moest hij bij een vaak slechte verkaveling van zijn bedrijf regelmatig zijn koeien over de openbare weg overbrengen naar een volgende grazige weide. De 1,6 miljoen melkkoeien en de meer dan 150.000 veehouders gaven zo in de jaren zestig dag en nacht extra kleur aan het landschap.

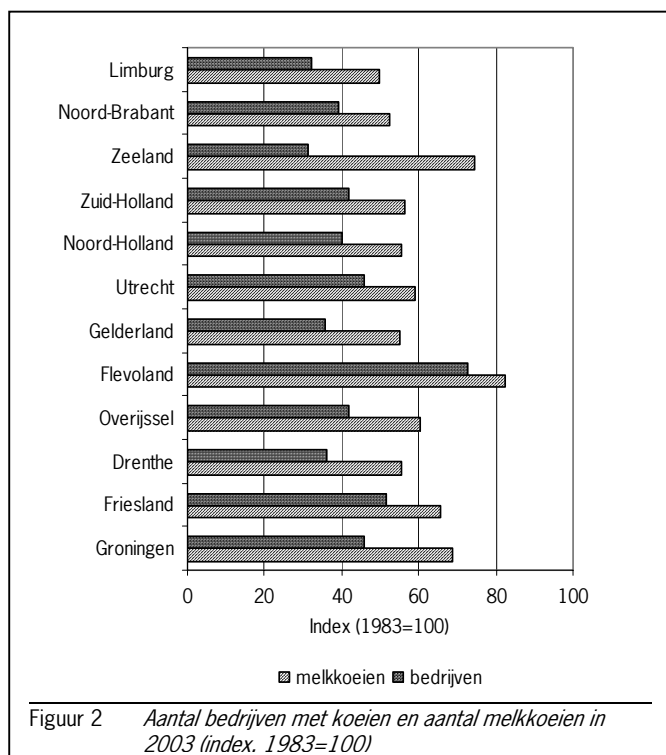
Afname bedrijven en groei en krimp van de veestapel

Dat beeld is in de loop van de tijd duidelijk veranderd (figuur 1). Het totaal aantal melkkoeien liep eind jaren zeventig en begin jaren tachtig sterk op, tot ruim 2,5 miljoen stuks in 1983. Daarna is dat aantal vanwege de melkquotering en de oplopende productie per koe weer snel teruggelopen, tot onder het niveau van de jaren zestig. Ze zijn nu echter nog maar verdeeld over slechts ongeveer 25.000 bedrijven. De kans om een koppel koeien te zien is daarmee ongeveer 7 keer zo klein als in 1960. Het aantal koeien per koppel is wel beduidend groter geworden: nu zijn het er gemiddeld ongeveer 60 per bedrijf.

Regionale verschillen

Een duidelijke trendbreuk is te zien op het moment van invoering van de melkquotering: de groei van het aantal dieren werd omgebogen in een krimp en het aantal bedrijven met koeien liep minder snel terug dan in de jaren ervoor. Tussen 1983 en 2003 is het aantal bedrijven met koeien met 60% gedaald. In Drenthe, Gelderland, Zeeland en Limburg was die afname sterker dan gemiddeld (figuur 2) en in Flevoland en Friesland duidelijk minder sterk. Het aantal melkkoeien liep in totaal met ruim 40% terug. In Flevoland, Zeeland, Friesland en Groningen was die teruggang kleiner dan gemiddeld.

De koe op stal heeft zijn voordelen

De meeste traditionele grupstallen zijn inmiddels vervangen door ligboxstallen, waarin de koeien vrij lopen. Het vee kan vanuit deze stallen ook gemakkelijk de overstap naar de wei maken en andersom. Door de groter geworden veestapels, er zijn inmiddels al enkele duizenden bedrijven met meer dan 100 melkkoeien, is dan de beperkte hoeveelheid grond bij de stal (de zogeheten huiskavel) een knelpunt om het vee buiten te laten grazen. Dit kan een reden zijn om de koeien helemaal niet meer of alleen nog een beperkte tijd van de dag buiten te laten. Door de sterk toegenomen mechanisatie kost de voedervoorziening aan het vee in de stallen momenteel weinig tijd en er kan dan bovendien het gehele jaar door nauwkeuriger volgens afgestemde rantsoenen worden gewerkt. Ook het mestbeleid, dat een nauwkeuriger mineralenmanagement vereist, is niet bevorderlijk voor het weiden van het vee. Tenslotte past ook de robotisering van het melken, waarbij de koe zelf het melktijdstip bepaalt, in de beperking van de weidegang.

Een blik op de toekomst

Jaarlijks stoppen er bedrijven met het houden van melkvee en loopt het totale aantal melkkoeien in Nederland terug. De afname van de totale melkveestapel zal door het Europees zuivelbeleid, die de maximaal toegestane melkproductie per land heeft vastgelegd, en de geleidelijk toenemende melkgift per koe -die in veertig jaar tijd bijna verdubbelde - blijven doorgaan met circa 1% procent per jaar. De afname van het aantal bedrijven met melkvee was de laatste jaren zelfs groter, zo rond de 4% per jaar. Wanneer er daarnaast nog een toenemend deel, nu al ongeveer 10% van de bedrijven, op zomerstalvoeding overstapt, dan is het begrijpelijk dat er in de samenleving acties op gang komen om koeien in de wei te houden. Of deze succes zullen hebben bij de huidige ontwikkeling in de sector is om gegeven redenen de vraag. In elk geval is het uitgesloten dat er in de toekomst nog op zoveel plaatsen als weleer koeien in het landschap te bezichtigen zijn.